

Neža Ambrožič

Dan kot vsi drugi

Bil je dan kot vsi drugi. Odrasli v oblekah in srajcah, z aktovkami in torbicami, v umazanih pajacih in sključenih hrbtov, širokih nasmehov in podočnjakastih obrazov so hiteli po vsakdanjih opravkih. Vsak je risal svojo pot skozi mesto, toda teh poti ni poleg njih samih poznal prav nihče. Tudi tisti, ki so si delili precejšnje kose teh vsakdanjih poti, so drug drugega le redko prepoznali.

Bil je dan kot vsi drugi in moje jutro je bilo zopet pozno. Postelja je bila prazna, sonce je že visoko sijalo skozi okno, ko sem se končno izvlekla izpod odeje in si golih nog začela kuhati kavo. Medtem ko sem čakala, da voda zavre, sem si, zavita v haljo, prižgala cigareto na balkonu, opazovala vsakdanji vrvež ter se za trenutek uspela prepričati, da se mi ne bo treba potopiti vanj. Voda je začela vreti, cigarete je zmanjkalo in prebudila sem se iz otročjih sanjarij, kajti bil je dan kot vsi ostali. Ne le za tiste, ki so korake nabirali pod mojo stolpnico, tudi zame.

Iz omarice sem vzela dve skledici, vanju nasula kosmiče ter jih prelila z mlekom. Deklica, ki je sedela za mizo in se igrala s kuhalnico, je hvaležno zgrabila žlico in skodelico, ki sem ji ju ponudila, in v tišini sva pojedli vsaka svoj zajtrk.

Bil je dan kot vsi ostali, ampak kljub vsemu sem bila jaz tista, ki je imela nove čevlje.

“Pristajajo ti,” mi je rekla deklica, ko sem se pred ogledalom še zadnjič obrnila, preden sem odšla iz stanovanja. Sonce je bilo visoko na nebu in večina ljudi je odhajala domov, sama pa sem bila namenjena na svoja dva kvadratna metra, kjer mi je bil odrejen prostor za nesmisel.

Bil je dan kot vsi drugi, a jaz sem imela urejene nohte in nove čevlje. In vedela sem, kako zavistno proti meni pogleduje tista, ki je imela svoje nesmiselno mesto nasproti mene. Pretvarjali sva se, da hvaliva obleke in čevlje druga drugi, pretvarjali sva se, da uživava v skupnem pitju kave

med malico, in pretvarjali sva se, da ne poznavata tistega, k čemur se druga vrača sleherni dan. In lebdela sem na njenih zavistnih pogledih, ki so na trenutke postali preveč očitni, da bi jih ne opazila (a sem jih vseeno iskala sleherno sekundo). Toda delo je bilo delo, telefon je zvonil in zvonil in glasovi so govorili in spraševali nesmisle in midve sva jim odgovarjali s še večjimi nesmisli, dokler nama niso pogledi postekleneli, tako kot tisti stari snažilki, ki je prišla vsak dan čistit umazanijo, ki sva jo prinesli na tistih nekaj kvadratnih metrov z novimi, dragimi čevlji. Tako so se oblaki, po katerih sem hodila, v nesmislih porazgubili in spet sem začela štorljati po tleh s čevlji, ki niso več pomenili ničesar, in pogledi, ki sva si jih namenjali s tisto, ki je sedela nasproti mene, so se nehali pretvarjati, da se ne sovraživa. Pogovor je zamrl. Ko sem stopala iz tiste nagnusne nove stavbe, je bil dan kot vsi ostali in noge so me bolele zaradi čevljev, ki so prej hodili po oblakih, kar naenkrat pa so postali ničvredni in nesmiselni. Vprašala sem se, ali se tako počuti prav vsak, ki stopi iz tistega labirinta pisarn in pisarnic. Ali pa tisti, ki prepoten dan za dnem slači oguljenega pajaca. Ali pa tista, ki s podočnjaki in zatečenih nog zapušča trgovino skozi zadnja vrata. Sodelavka me je pozdravila, ko se je basala v nov avto, ki je bil vedno brezhibno posesan in zloščen. In obe sva se pretvarjali, da greva olajšani domov. Ona k svojim trem histeričnim sinovom in možu, pred katerimi je bežala na ta grozen kraj, ki sva ga zdaj zapuščali, jaz k svoji deklici. A zaradi nečesa sem bila kljub vsemu olajšana, ko sem opazovala njene nabrekle noge, kako stopajo v nov avto; oddahnila sem si, ker sem bila sposobna tisto, kar me čaka doma, skrivati bolje kot ona. Kajti jaz sem vedela za njenega moža in sinove, ona pa ni vedela za deklico, ki me je pričakovala doma za mizo in barvala pobarvanko. Pot gor, gor, gor se je tako vsakič znova zdela osvobajajoča.

Ko sem prišla domov, sem ji pomahala.

“Kako si?” me je vprašala, ko me je opazila, in nasmehnila sem se ji.

“Danes je dan za palačinke,” sem ji pomežiknila in navdušeno začela iskati skledo in ponev.

“Oče?” je rekla deklica vprašljivo.

Z rokami sem se naslonila na kuhinjski pult in nisem mogla ponoviti te besede. Ponev je ostala v omari in palačinke zgolj v najinih mislih. Deklica se je s stolom vred odrinila od mize, da je zaškripalo, in me pustila samo v kuhinji. Balkon se nikoli ni zdel bliže in cigareta se nikoli ni zdela bolj mamljiva.

Večeri so bili vedno najtežji, ko sem jo puščala za seboj in odhajala počet stvari, ki se mi jih ne bi bilo treba sramovati pred nikomer, a sem se jih

sramovala pred njo. Ko sem se obuvala, je vame vrtal njen moker pogled. Včasih se je skrila, včasih me je opazovala izza okvira vrat, kako sem za seboj zaklepala vrata in se odpravljala, preveč osramočena, da bi ji pogledala v oči. Včasih je zašepetala: "Zakaj odhajaš," ko sem zaklepala vrata za seboj, in vedno sem se celo pot po stopnicah dol, dol, dol trudila, da si s solzami ne bi razmazala ličil.

"Nisem še stara trideset let," sem govorila pri sebi. "Pravico imam malo živeti," sem opravičevala svoje početje in vlažne oči so počasi izginjale iz mojih misli, noč za nočjo, stopnico za stopnico. Dol, dol, dol so me vodile in jaz sem jim sledila v rdečih čevljih, kajti zunaj so bili na nekih krajih ljudje, za katere noben dan ni bil takšen, kot so vsi ostali. Moški so imeli mlada in močna in čvrsta telesa ter srca, ki jih je bilo tako lahko zlomiti, ženske so imele oči zamegljene od alkoholne omame, dolge nohte, urejene pričeske in kratka krila. In tako so se pretvarjali, da hodijo ven zaradi družbe, zaradi delov noči, ki so sledili, in namigovanja v kretnjah so bila prečitna, da bi skrivala njihove cilje, ki pa so bili preveč enaki, preveč sramotni, da bi kdor koli na glas govoril o njih. Ni se bilo težko pogovarjati o trenutkih, ki so sledili, ko sta dva zapustila prizorišče, in to z vso nazornostjo. Težko pa je bilo govoriti o tem, kaj se je vedno zgodilo po tem, in preden so se mlada telesa zavedla, so imela napete trebuhe, zatečene gležnje, očala in nergajoče otroke in bila srečna z malim veseljem za čez dan in veseljem za čez noč. Hvaležna, da so prišla direktno s plesišča v enega izmed tistih dni, kot so vsi drugi. Jaz sem računala na to, da se tega trenutka na videz vsi bojijo, a se ga hkrati oklepajo, ga iščejo, ga hočejo. Kajti ni bilo lahko živeti življenja, v katerem ni bilo dni, ki so bili takšni, kot so vsi drugi. Tako sem vedno našla nekoga, ki si je najbolj obupano od vseh želel juter, ko bi se zbujal poleg nekoga z zatečenimi gležnji, hkrati pa se je tega občutka tako sramoval, da se je najglasneje od vseh pretvarjal, da hoče zgolj noč, in je na to noč tudi najbolj perverzno namigoval. Tako sem po navadi s kakim mladim, čvrstim, naivnim in hotečim telesom za seboj odklepala vrata stanovanja, hkrati pa vedno na tihem molila, da se deklica ne bi prikazala, kajti potem bi se iluzije o dnevih, kot so vsi ostali, in življenju, ki je takšno, kot vsa ostala, razblinile. In vsakič znova sem bila hvaležna, kajti nikoli se ni prikazala. Skrila se je v kak kot, da sem se lahko pretvarjala, da ne obstaja, in da tisti, ki je prišel z mano, zanjo ni izvedel. A še vedno sem ga ven pospremila pred jutrom, vedoča in hvaležno pričakujoča, kako se bom naslednjih nekaj tednov izogibala klicem in vrtnicam in obiskom, dokler ne bom spet našla nekoga drugega. V najtemnejšem kotu moje omare pa je počivalo tisto, zaradi česar ni smel ostati dlje kot eno noč. Tako sem znova in znova sedela na postelji,

opazujoča vrata tiste zlovešče, stare omare, drgetajoča in omamljena od občutka, da se oddaljujejo in da mi jih nikoli ne bo treba odpreti.

V takih trenutkih se je deklica prikazala iz kakega temnega kota, stiskajoča plišastega zajčka, in me obtožujoče opazovala.

“Oče,” mi je v jutrih, ki so sledila, očitala pri zajtrku in vrtala vame s pogledom, jaz pa sem se šla na balkon pretvarjat, da ta beseda ne obstaja. Včasih je trajalo tudi nekaj dni, preden me je začela spet pozdravljati in se poslavljaliti od mene, ko sem odhajala. Jaz pa sem se ji skušala odkupiti s sladkarijami, ki sem jih osramočena znova in znova zlagala na tekoči trak, jih v tistih nagnusnih plastičnih vrečkah tovorila po stopnicah gor, gor, gor in jih nato zlagala na mizo ter upala, da bo kdaj kako vzela.

Končalo se je vedno tako, da sem se s solznimi očmi basala s tistim, kar je bilo namenjeno njej, in skušala utišati svojo vest tako, da sem si za tem kupila nove čevlje, nov plašč, nov lak za nohte, novo kar koli, kar bi mi pomagalo, da naslednji dan vstanem in se vnovič premaknem na tista dva kvadratna metra v ogabno novo stavbo, v visokih petkah, med ljudi, ki so me sovražili, ker sem bila mlada. Da sem se vsak dan znova odpravljala pretvarjat, da živim življenje, kot so vsa druga. K sodelavki nabreklih nog in podočnjakastega obraza, ki je pred desetimi leti sedela na mojem mestu in je nosila nove čevlje in nove plaščke in se v obraz smejala neki stari večji, ki je bila ljubosumna na njeno mladost.

“Pristajajo ti,” mi je vsakič, ko sem obula nov par čevljev, rekla deklica, kukajoča izza vrat. In jaz sem se ji nasmehnila, polna bolečine in krivde, ker jo je osrečevalo zgolj to, da sem se za trenutek ali dva jaz počutila bolje.

Telesa pa so ponoči plesala mimo mene, v nočeh, ki sem jih potrebovala kot drogo. Včasih sem stokala in včasih kričala, včasih sem božala kako glavo in pustila, da mi zaspi na prsih, a vedno se je končalo s tem, da sem v zgodnjih jutranjih urah stala na pragu, zavita v haljo, opazujoča novega naivneža, ki je hodil po stopnicah dol, dol, dol, medtem ko sem v sebi hkrati čutila drobno zmagoslavje. Tisti najtemnejši kot v omari se je za trenutek oddaljil in deklica je zjutraj pojedla palačinke, ki sem jih spekla. Me pozdravljala, ko sem hodila na delo, in me pričakovala, ko sem hodila nazaj po stopnicah gor, gor, gor iz tiste grde stavbe, pogosto z ogabnimi plastičnimi vrečkami v rokah in polna besed, ki jih nisem mogla izreči.

“Pristajajo ti,” je rekla tistega dne, ki je bil popolnoma takšen kot vsi drugi, ko sem obula rdeč par čevljev in si, tik preden sem se odpravila skozi vrata, v ogledalu popravljala šminko.

“Hvala,” sem ji rekla in zardela, ko se je nasmehnila. Da ni videla mojih solz, sem hitro odklenila vrata in skušala ne misliti na tiste mokre oči, ko sem jih zaklepala. Zunaj je bil večer, kot so vsi drugi, in ljudje so

še zadnjič v dnevu, kot so vsi drugi, sprehajali svoje velike in male pse. Otroci so se zbirali na pločnikih in s kredo risali po tleh. Jaz pa sem v visokih petkah mimo njih zavistno štorkljala na kraje, kjer so bili ljudje, ki so iskali nekaj, kar sem sama znala izkoristiti. In na ta večer sem spoznala zadnjega v vrsti tistih, ki so bili takšni, kot so vsi drugi.

Bil je Britanec in prvič v tem delu mesta. Z nekaj kolegi je prišel v klub, opazovali so plešoča telesa kot na tržnici in lovili motne poglede mladenk, ki so se smukale okrog njih in njihovih denarnic. Sama sem stala na drugem koncu plesišča in strmela vanj. Vedno sem si izbrala tistega, ki je hotel nekaj več od razuzdanih najstnic in ki je to najmanj spretno skrival. In vedno sem si izbrala tistega, za katerega sem čutila, da ga bo najbolj bolelo, ko se bom šla igrice, da noč, ki je prihajala, ni nikoli obstajala.

Zagrabil je za vabo in pristopil. Njegovi kolegi so že zdavnaj zapustili lokal, ko sva midva še vedno sedela in se pogovarjala. Pogovarjala sva se o nočeh in o dnevih, četudi sem si tisto, kar sem govorila sama, sproti izmišljevala. Povedal mi je vse. Povedal mi je za dekle, ki jo je nespametno zapustil, povedal mi je za mamo, ki je na podobno nespameten način zapustila njegovega očeta (čeprav sem trznila, ko je izustil to besedo), in povedal mi je za hči, ki ga ne pozna, on pa jo hodi gledat na igrišče kot kak pedofil, ker je njena mati dosegla, da je zanj veljala prepoved približevanja tako zanjo kot za hči. Povedal mi je za svoje nočne obiske tistih krajev, ki so se jih vsi bali; povedal mi je za ženske, oblečene v usnje, h katerim se je hodil kaznovat za vse grehe, ki jih je zagrešil, in povedal mi je skrivnosti, za katere sem vedela, da jih ni povedal še nikomur.

Jaz sem bila večino časa tiho, a če je slučajno vprašal, sem mu govorila o neobstoječih bogatih starših, povedala sem mu o neobstoječi sestri, ki je vedno hotela biti boljša od mene. Le nekaj sem mu povedala po pravici: povedala sem mu o želji, da bi nekoga kaznovala. Oči so se mu zasvetile in vedela sem, da sem zmagala.

Na postelji sem tisto noč imela rdeče rjuhe in najtemnejši kot omare je bil vedno bliže. Vrvi sem mu grobo zategnila okrog zapestij in si nadela masko, zaradi katere se je začel sliniti.

“Mislim, da te ljubim,” mi je rekel z britanskim naglasom, prilepljen name, že ko sem odklepala vrata v stanovanje. “Ne vem, kako, in ne vem, zakaj, ampak mislim, da te ljubim. Vse o meni veš, pred teboj sem razgaljen, pa me ni strah,” je v naivni pijanosti govoril, ko je prestopal prag. Zadovoljno sem poslušala te besede, upajoč, da ne bo spregledal, kako bom iskala tisto bolečino, ki bo prišla za tem, ko me ne bo nikoli več videl, se pasla na njej in upala, da bo omaro odmaknila še bolj v kot in tisti najtemnejši kot v njej še globlje v pozabo. Da bo mislil, da od njega

hočem tisto, kar je najlažje zahtevati: življenje, kot so vsa druga, in nato spoznal, da česa takega ni.

Vrvi so mu rezale v zapestja in gnusil se mi je, ko se je slinil. Nekaj patetičnega je bilo na tem, kako je prosil za udarce, kako je naredil neumen obraz, kako je prišel tisti trenutek, ki ga je iskal, in kako šibko se je hotel stiskati k mojim prsim, ko sem si snela masko in naju pokrila z odejo. Nekaj patetičnega je bilo na tem, kako mi je razbijalo srce v pričakovanju tega, da ga bom zlomila prek njegovih najhujših predstav, in nekaj še bolj patetičnega je bilo na tem, da tega sploh ni pričakoval. Znova mi je šepetal plehke besede, hvaležen, da mi lahko zaupa, hvaležen, da se lahko dotika mojega telesa.

Nisem mu pustila, da zaspi, kajti halja me je gledala z obešalnika in vrata so želela biti odklenjena. Stopnišče ga je želelo sprejeti na poti dol, dol, dol. Tako sem mu pomagala iz postelje, ga tiho poslušala, kako se mi je zahvaljeval, in zmagoslavno srkala njegove naivne besede. Bilo je tako kot vedno, le da je bilo tokrat oblečeno v drugačno podobo: tokrat usnje in vrvi, kdaj prej pa rdeče spodnje perilo. Včasih šepetanje, včasih pogovor, ki ni imel niti pred seboj niti za seboj česar koli seksualnega. Toda vedno so želeli mene in tisto, kar sem skrivala pred njimi, kar sem skrivala pred vsemi, in vedno mi je to uspelo skriti, zakleniti, pozabiti. Jih zlomiti, ker do tega niso mogli. Jih prisiliti, da so se nekega dne zbudili z otroki in z ženo, ki je imela nabrekle noge, zavedajoč se, da dnevi nikoli niso takšni kot vsi drugi.

Zunaj sva lahko slišala ropot smetarskega tovornjaka, kajti bilo je jutro kot vsa ostala. Sonce se še ni začelo dvigati, a skozi priprto okno sva lahko slišala oglašanje vrabcev in nekje pod mojim stanovanjem je nekdo odklepal vrata, najverjetneje nekdo, ki naj bi zatečenih gležnjev kmalu s steklenim pogledom počel nekaj podobno nesmiselnega, kot je bilo tisto, kar naj bi čez nekaj ur počela sama. Moje ogledalo me je opazovalo in smejala sem se mu nazaj, vedoča, da je kot omare nekje dovolj daleč, da bom spet upala peči palačinke in se smehljati, ko se bom šla tja dol med ulice in uličice pretvarjat, da sem samo še ena v množici odraslih, ki živi enak dan kot drugi, dan, kot so vsi ostali. Ko sem čakala, da si Britanec obuje čevlje, nestrpno prestopajoča se z ene bose noge na drugo, sem na tilniku začutila pogled. V tistem trenutku mi je postalo jasno, da je bilo vse, kar sem počela, da bi kot omare potisnila čim dlje, zaman. Bala sem se pogledati nazaj v tisti pogled, ki sem ga čutila na tilniku, ker sem se kar naenkrat zavedla, kaj me čaka. Teman kot se je režal in bil je blizu, že od nekdaj je bil blizu, in plišasti zajček se je pozibaval nekje še bliže. Ne vem, kdaj, a med vrati se je enkrat tekom noči pojavil par mokrih oči

in drobna ročica z medvedkom. Nisem skušala ugibati, kdaj. Skušala sem se spomniti, ali sem zaprla tista vrata, in se zavedla, da jih nisem. Deklica je opazovala in videla je več kot samo tisto, kar je bilo mogoče videti z očmi. Zagnusila sem se sama sebi in jo skušala prepoditi s pogledom, toda bila sem zamrznjena, kajti njeno skrivanje je bilo vedno odvisno od nje in ne od mene. In tokrat se je odločila, da se ne bo skrivala. Njene oči so bile vlažne in kretnje proseče. Opazovala sem jo, kako je stopila izza vrat, za katere sem se zavedla, da so vrata omare. Temen kot v omari se je začel krohotati, jaz pa sem okamnela, okamnela, da nisem mogla premakniti ustnic.

Oče, so medtem dekličine ustnice nemo oblikovale besedo in spreletelo me je po hrbtenici, ko je tisti najtemnejši kot omare začel lesti nazaj k meni, bliže, kot je bil kadar koli. In se mi hkrati režal. Zunaj je bilo jutro, kot so vsa druga, in ljudje so hodili po svojih vsakdanjih poteh, ki so jih poznali le sami. In jaz sem stala v halji, strmeča v majhno deklico in njene vlažne oči, ki so strmele nazaj, in v glavi mi je odmevalo režanje kota stare omare. Ni bil dan kot vsi drugi. Nikoli in za nikogar ni bil dan kot vsi drugi, najmanj pa zame.

“Si zmešana?” sem zavpila in do konca odprla vrata, da se ni imela kam skriti. “Si popolnoma bolna? Kaj počneš?” je lilo iz mene, ona pa je stala tam, vedoč, da se je ne bom dotaknila, z nasmeškom, ki ga nisem videla še nikoli. Toda ni gledala mene, gledala je nekaj za mano, in ko sem se obrnila, da bi isto videla sama, sem zagledala presenečen obraz naivnega Britanca.

“Na koga vpiješ?” me je prestrašeno vprašal in roke so mi omahnile.

“Nanjo,” sem rekla in pomignila proti deklici, saj se ni imelo več smisla pretvarjati, da je ni tam. “Nanjo vpijem,” sem rekla še enkrat in upala, da ne bo zastavljal preveč vprašanj in bo samo odšel.

Presenečeno je pogledal deklico in nato mene.

“Nora si,” mi je rekel in z odvezanimi vezalkami pobegnil dol, dol, dol, medtem ko sem sama ostala zgoraj. Ko sem znova pogledala tja, kjer je bila prej deklica, je ni bilo več. Vrata omare so bila spet zaprta.

“Zajtrk,” sem ji rekla, upajoč, da bo prilezla iz skrivališča, ki si ga je izbrala tokrat, in da se bo tako kot jaz pretvarjala, da se nekatere stvari niso dogajale in da se druge stvari niso zgodile, če bom z najinim dnem nadaljevala kot po navadi. Toda v omarici sem imela le eno skledo in v predalu le eno žlico. Ko sem panično hotela poiskati dekličino sobo in vrata, na katerih je tako rada slonela, sem naletela na dejstvo, da živim v stanovanju, ki ima le dvojne vrat; tista vhodna in tista, ki so vodila v omaro.

Režanje, ki je spet prihajalo iz temnega kota v omari, pa je postajalo

vse glasnejše. In ko sem odprla vrata, me je tam pričakala deklica, ki ni nikoli jedla kosmičev ali palačink in ni nikoli dobila objema.

“Kaj počneš?” me je vprašala in me opazovala, kako sem padla na kolena. Ko sem jo objela, se je začelo vračati nekaj, kar je počivalo v tistem temnem kotu omare, in postalo mi je jasno, da sem vedno imela le eno skledo za kosmiče in le eno žlico v predalu.

Mama mi je pekla palačinke in jaz sem sedela za mizo, bingljajoč z nogami, v ogledalu pa sem opazovala svojo podobo, ki je za strgano roko držala plišastega medvedka.

“Oče,” sem rekla tiho.

Mama se je naslonila na pult in jaz sem se s stolom odrinila od mize, da je zaškripalo. V ogledalu so me gledale vlažne oči.

Mama je oddrsala na balkon in si prižgala cigareto. Vedela sem, da ima pripravljene nove čevlje, ki jih bo naslednji dan obula za v službo. In vedela sem, da jih bom morala pohvaliti.

Iz temnega kota omare so se mi smejale oljne barve in neposlikana platna. In deklica me je prijela za roko in mi pomagala oblikovati prve poteze. To je bil dan, ko sem ušla življenju, ki je bilo takšno, kot so vsa druga.

“Oče,” sem najtežjo izmed vseh besed izrekla s tresočimi ustnicami, ko sem videla, kaj sem naslikala. Deklica je odobravajoče prikimala in me premerila s pogledom. Bila sem gola in bila sem umazana od oljnih barv. “Pristaja ti,” je zašepetala.

* Avtorica je prejela nagrado Slovenskih dnevor knjige 2014 za najboljšo kratko zgodbo.